

A modernizmus csapdái

A "modernség", "modernizálás", s egyáltalán: "modernnek lenni", gyakran használt kifejezések, melyek napjaink magyar társadalmában kifejezetten pozitív mellékjelentéssel használatosak. Mindazonáltal László Ervin, a magyar származású amerikai professzor már 1978-ban rámutatott egy kitűnő tanulmányában a "modernség észrevétlen avulására", s azóta is számos jeles gondolkodó hívta fel a figyelmet az immár "izmussá" váló modernség súlyos torzításaira, káros következményeire, csapdáira.

"Miközben pluralizmusról és önmegvalósításról szól mindig a modern nóta, aközben a kemény pénzügyi és gondolkodási homogenizáció a teremtett világ valódi sokféleségének racionális tisztogatását végzi el" - írja Tőkész László egyik legutóbbi publicisztikájában (Magyar Nemzet, 1998. június 30.). Éppen ezért nyári számunkban a modernizmus csapdáira kutatásaink témakörén belül mutatunk rá.

Elsőként Mats Alvesson és Stanley Deetz tanulmányát adjuk közre, némileg rövidített formában. A szerzők kitűnő áttekintést adnak a szervezetelméletek világában föllelhető alternatív megközelítésekről. A tárgyalt kritikai elméleti és posztmodern fejtegetések egyként utasítják el a felvilágosodás gondolatkörében gyökerező - s jó néhány hazai véleményvezető értelmiségi gondolkodásmódjában már-már dogmává rögzült - előfeltevéseket. A megalapozott és széles látószögű okfejtések számos új szemponttal gazdagíthatják azokat a vizsgálatokat, amelyek a társadalomban és a szervezetekben tapasztalható uralmi viszonyok leleplezését és megszüntetését célozzák. Nem kétséges, hogy a tanulmány a hazai szervezetkutatás szakirodalmát tekintve határozottan hiánypótló jellegű. A szerzők az uralkodó rendszerrel szemben kritikus beállítottságú olvasóra/kutatóra bízzák az állásfoglalást: vajon a bírálatok mely vonulatát és érvrendszerét érzi magához közelállónak, illetve - véleménye szerint - melyik irányzat mutathat kiutat a társadalmi gondolkodást és cselekvést béklyózó modernista gondolatok börtönéből.

A modernista előfeltevések romboló hatását meglehetősen absztrakt szinten tárgyaló írást egy szintén kimerítő alaposágú tanulmány követi, amely a téves közgazdasági módszertanban gyökerező gazdasági mutatók bírálatával foglalkozik. A témával már foglalkoztunk a Kovács korábbi számaiban, Dabóczy Kálmán írása most elsősorban a bruttó hazai termék (GDP) hibáiról ad áttekintést, és érzékelteti az e mutató növelésére alapozott gazdaságpolitikának társadalmi és környezeti szempontból súlyosan károsító - sőt, hosszabb távon pusztító - hatását. A "dzsidipiizmus" háttérében a pénzzel és pénzben való mérés egyeduralma áll (mint a modernizmus egyik velejárója), de ennek visszasságait, zavarait, veszélyeit mindinkább megtapasztaljuk mindennapi életünkben is, mivel a pénzzel való mérés és növekedés bővületében háttérbe szorulnak a közjó és a helyes értelemben vett jólét szempontjai. Bibó István a pénzről szóló tanulmányában már 1941-ben rámutatott arra, hogy *"a pénz körüli zavar egész erkölcsi rendünk zavara, mely nem tud világos és egyértelmű feleletet adni arra, hogy mi adja meg az ember értékét, milyen lehetőségek illetik meg az embereket a maguk értéke szerint, miben áll a méltó emberi élet, mik az érdemes emberi célok, és hogyan lehet a legszürkébb életformát is kapcsolatba hozni az értékek világával. Csak egy ilyen világ, melynek nincsenek szilárd társadalmi értékszempontjai, juthatott oda, hogy a pénzből, amely magának az értékét sem képes megragadni, »érték«-mérőt csináljon."*

A felvilágosodás nyomán terjedő materializmust és hedonizmust dicsőítő eszmék azonban nemcsak a szervezetek és a közgazdaságtan világában rombolnak. Az *Altern-csoport* nem rejti véka alá azon meggyőződését, hogy a napjainkat jellemző problémák megoldásában nagy segítséget nyújthatnak a keresztény eszme- és értékrendszer alapján megfogalmazható létigazságok (bár ezek elsősorban nem hasznosságuk miatt fontosak). Csakhogy árnyaltabb képet kell kialakítanunk ezen a téren is. Megjelentek ugyanis azok a "keresztény" irányzatok, amelyek a gyökerekhez, az alapokhoz való visszatérés címén meglehetősen eltorzítják az

eredeti krisztusi tanítás lényegét. *Kocsis Tamás* tanulmánya ehhez a problémakörhöz kapcsolódik, és a kereszténység úgymond modernizálásának és sikerorientálttá tételének jelenségét gazdasági szempontból elemzi. Itt jegyezzük meg, hogy - a körültekintés elvét követve - a tanulmányban foglaltak bibliai és teológiai helytállóságának független megítélésére felkértük prof. *Kocsis Imre* egri teológiai tanár urat és *Bulányi György* piarista atyát. Tartalmas észrevételeikért ezúton is őszinte köszönetünket fejezzük ki.

Zárásként Peter *Kreeft* könyvét ismerteti *Baranyi Árpád*, s ezzel a mindennapi élet etikai dilemmáinak természetébe kalauzol. A könyv szerzője meggyőzően érzékelteti, hogy a dilemmák feloldásában - napjaink relativizmust és szubjektívizmust előnyben részesítő "modernista" logikája ellenére - kiemelkedő szerepe van a keresztény gondolkorból származó bölcsességnek.

A modernizmus veszélyeit taglaló nyári számunk bevezetőjének végén hívjuk fel a figyelmet *Molnár Tamás* elgondolkodtatóan mélyreható írására is (*Magyar Szemle*, 1998. 5-6. szám), amely a modernség és a posztmodern viszonyát világítja meg átfogóbb nézőpontból.

Altern-csoport